

คู่มือ

โครงการคุณธรรม จริยธรรมเฉลิมพระเกียรติระดับอุดมศึกษา
(เยาวชนไทยร่วมใจ ทำความดีถวายในหลวง) ประจำปีการศึกษา 2557

MSU
Mahasarakham University

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คำพ่อสอน

กระบวนทัศน์พระราชทาน “เรียนความรู้ ทำการงาน และทำความดี”

“เด็ก ๆ นอกจากจะต้องเรียนความรู้แล้วยังต้องหัดทำการงานและทำความดีด้วย
เพราะการทำงานจะช่วยให้มีความสามารถ มีความขยันอดทนพึ่งตนเองได้
และการทำดีนั้นจะช่วยให้มีความสุขความเจริญ ทั้งป้องกันตนไว้ไม่ให้ตกต่ำ”

พระบรมราโชวาท พระราชทานเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก
ประจำปี 2530

โครงการประกวดโครงงานคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ

ประธาน: ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

รองประธาน: ผศ.ดร.ศุภชัย สมัปปิโต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

“คู่มือโครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ” ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็น
แนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดโครงการของนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษา ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในปีการศึกษา 2555 ที่ผ่านมานั้น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ร่วมกับมูลนิธิเปรม
ติณสูลานนท์ ได้จัดโครงการดังกล่าวเป็นปีที่ 3 และได้บรรลุวัตถุประสงค์ และยังได้เผยแพร่สู่อาจารย์
บุคลากร และนิสิตนักศึกษา เป็นอย่างดี ในปีที่สองนี้ กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับ
มอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักที่จะดำเนินงานต่อ

เนื้อหาในคู่มือฉบับนี้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับ โครงการคุณธรรม ขั้นตอนในการ
ดำเนินงาน หลักเกณฑ์การพิจารณา และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงหวังอย่างยิ่งเอกสารฉบับนี้จะเป็น
ประโยชน์แก่ผู้อ่าน อนึ่งเนื้อหาที่ได้รวบรวมมานี้ อ้างอิงมาจาก คู่มือโครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิม
พระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” พิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อ มกราคม 2554 (E-Book Version)
จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.) มูลนิธิโรงเรียนรุ่ง
อรุณ 9/9 หมู่ 5 ซอย 33 ถ.พระราม 2 แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ 10150 โทร. 02-840-
2501-4 โทรสาร. 02-870-7514

หมายเหตุ หน่วยงานประสานงาน

1. ศูนย์ประสานงานมูลนิธิเปรม ติณสูลานนท์
กองกิจการพลเรือน กองทัพภาคที่ 2 ค่ายสุรนารี อำเภอเมือง นครราชสีมา 30000 โทร. 0-44425-2500
2. กองกิจการพลเรือน กองทัพภาคที่ 2 ค่ายสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
2 nd Army Area Civil Affairs Division Suranaree Camp Nakonratchima
ติดต่อ โทร.0-4424-8948 ทบ.22050
3. **Website** โครงการประกวดโครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ:
<http://www.civilarmy2.net>, <http://www.premtinsulanondaoundation.org>,
<http://www.moralproject.net>

โครงการคุณธรรมจริยธรรม (Moral Project) ¹

โครงการคุณธรรมคืออะไร?

โครงการคุณธรรม หรือโครงการความดี เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีมีคุณธรรมแบบเชิงรุก โดยให้ผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมการเรียนรู้นี้เอง ผ่านเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบโครงการ (Project Approach) โดยประเด็นที่เลือกทำโครงการนั้นเกิดขึ้นมาจากความสนใจและความคิดริเริ่มของผู้เรียนเอง เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริงด้วยความพากเพียรพยายามอย่างจดจ่อต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร (ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า 2 เดือน) ในลักษณะวิจัยปฏิบัติการ (action research) นำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านความเสื่อมทรามทางศีลธรรม และส่งเสริมการบ่มเพาะความดีมีคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ รวมทั้งการขยายความมีส่วนร่วมไปสู่บุคคลต่างๆ ในสถานศึกษาและชุมชนของตนเองหรือชุมชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเรียนรู้ที่ไม่จำกัด EDUCATION FOR ALL ในเมื่อโครงการคุณธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและความดี โครงการคุณธรรมนี้ จึงมีลักษณะที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน โดยไม่มีข้อจำกัดว่าเรียนสายวิทย์หรือสายศิลป์ มีอุปกรณ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเปล่า? เป็นนักเรียนประถมหรือมัธยม เพราะคุณธรรมและความดีงามนั้น เป็นเรื่องที่มีคุณค่าที่ควรเข้าถึงของคนทุกคนนั่นเอง

ไม่จำกัดจำนวนคน เพศ วัย สถานะ ระดับช่วงชั้นหรือสายวิชาที่เรียน แต่สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด แม้ว่าจะมีผู้รับผิดชอบโครงการเป็นกลุ่มเริ่มต้น 8-10 คนก็ตาม แต่โครงการก็กำหนดเงื่อนไขให้ผู้รับผิดชอบนี้ ต้องคิดวางแผนและดำเนินงานเพื่อขยายหาแนวร่วมต่อไปในรูปของเครือข่ายแกนนำ สมาชิกร หรือกลุ่มเป้าหมาย และต้องสร้างความมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนให้มากที่สุด ทั้งครอบครัว(บ้าน) ศาสนา(วัด) และสถานศึกษา(โรงเรียน) โครงการคุณธรรมไม่มีกติกาคอบคุมจำนวนคนที่มาช่วยทำโครงการ หากใครอยากมาช่วย อยากเข้ามาร่วมทำงาน ก็เข้ามาช่วยเลย โครงการใดยังมีคนมาช่วยร่วมมือด้วยมากเท่าไร โครงการนั้นยิ่งประสบความสำเร็จ เพราะเท่ากับว่ามีความร่วมทำความดีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

องค์กรร่วมแห่งความดี ที่ไร้ขีดจำกัด

ไม่แยกเรื่อง ไม่แยกส่วน แต่ทุกเรื่องสาระสามารถบูรณาการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนี้ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นวิชาการด้านใดหรือปัญหาของใคร นำองค์ความรู้ทุกด้าน ทุกวิชา ทุกสาระการเรียนรู้ และทุกทักษะที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศิลปะ-ดนตรี-กีฬา สามารถนำมาปรับบูรณาการใช้ในการทำความดี ทำการงาน และการสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการได้ทั้งสิ้น

ไม่ติดขัดถึงงบประมาณ เพราะการทำโครงการด้านความดีหรือคุณธรรมนี้ไม่ต้องลงทุนด้วยเม็ดเงินมาก บางโครงการลงทุนเพียงแรงงานจากสองมือที่คอยเก็บขยะ และเมื่อแยกขยะขายก็ได้ทุนมาเพิ่มอีก บางโครงการใช้สองมือน้อยๆ บีบนวดให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายในชุมชน บางโครงการมาจาก

¹ กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.) มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ (อ้างอิง)

พฤติกรรมช่วยกันประหยัดน้ำประหยัดไฟ บางโครงการมาจากการยืมใจให้ทั่วทุกฝ่าย ตัวอย่างของโครงการในลักษณะเช่นนี้มีอยู่มากมายที่ลงทุนน้อยแต่ได้ผลและมีคุณค่ามาก แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องมีการลงทุนเม็ดเงินในเรื่องคุณธรรมบ้าง ไม่ใช่ปากบอกว่าเรื่องคุณธรรมความดีสำคัญแต่พฤติกรรมไม่แสดงออกว่าให้ความสำคัญเลย โครงการนี้จึงออกแบบเป็นพิเศษให้โครงการที่ได้รับคัดเลือกได้รับทุนการสนับสนุนเบื้องต้นจาก สพฐ. และศูนย์คุณธรรม ตั้งแต่ต้นทางของการทำงาน และเชื่อว่าการลงทุนทางด้านคุณธรรมความดีนี้จะเหนี่ยวนำและดึงดูดให้ทุกภาคส่วนในโรงเรียนชุมชนมาร่วมกันลงทุนในเรื่องความดีนี้เพิ่มขึ้นอีกหลายเท่าตัว ซึ่งก็พบว่าจริง เพราะหากว่าเงินทุนที่ได้รับไม่พอกกลุ่มทำงานกลับมีวิธีการหาทางออก ขอความช่วยเหลือในรูปแบบอื่นๆ ด้วยตัวเองได้อีกอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะความดีย่อมเหนี่ยวนำความดีมาหากัน เช่นได้รับการบริจาคและความช่วยเหลือจากผู้ที่ศรัทธาและนิยมชมชื่นในการทำความดีของกลุ่มเยาวชน เรียกว่าบุญต่อบุญนั่นเอง ดังนั้นโครงการคุณธรรม จึงเป็น **WIN-WIN SITUATION** กล่าวคือ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและทุกฝ่ายก็ได้รับประโยชน์สุขร่วมกันทั้งหมด กล่าวคือ ปัญหาต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนได้รับการพิจารณาและแก้ไข เด็กและเยาวชนได้รับการปลูกฝังบ่มเพาะซึมซับและเรียนรู้คุณธรรมความดีงามต่างๆ ด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ เด็กและเยาวชนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดเชิงระบบ คิดประเมินค่า ฯลฯ ผ่านการทำโครงการอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกทักษะการทำงานจริง การทำงานเป็นระบบ ความรับผิดชอบต่องาน และได้รับการฝึกทักษะทางสังคม ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ในระยะเวลายาวนานพอสมควร และเมื่อโครงการนั้นๆ ได้มีการขยายผลไปถึงการแก้ปัญหาในครอบครัว วัด ชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง พระสงฆ์ และคนในชุมชนก็จะได้รับอานิสงส์แห่งประโยชน์สุขนั้นด้วย ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ก็จะเบาใจสบายใจไม่ต้องกังวลเครียดกับปัญหาที่สั่งสมไว้มากมายโดยไม่มีการแก้ไข แต่ปัญหาเหล่านั้นกลับแปรเปลี่ยนเป็นผลงานที่มีความโดดเด่นและน่าชื่นชมแทน นอกจากนี้ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และศึกษานิเทศก์ ยังสามารถนำข้อมูลและผลจากการทำโครงการคุณธรรมมาทำการวิจัยให้เป็นผลงานที่มีคุณค่า ได้อย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์แท้จริงได้อีกด้วย

โครงการคุณธรรม

การทำดีเชิงรุกพร้อมกับการเรียนรู้ชีวิตอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

โครงการคุณธรรมนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้ตอบโจทย์ คำทำนายที่ว่าเด็กไทยไม่ใฝ่ดี ใฝ่ต่ำทำชั่วมั่วเพศเสพยา ละอายการทำดี ทำงานเป็นที่ไม่เป็น คิดวิเคราะห์ไม่ได้ โดยการสร้างเงื่อนไขให้เขาใช้ปัญหาจริงที่ต้องเผชิญอยู่ทุกวัน ไม่ว่าจะในโรงเรียนหรือในครอบครัวในชุมชน นำมาตรวจสอบวิเคราะห์ วางแผน แสวงหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงเข้าใจปัญหานั้นเท่านั้น นี่ยังเป็นโอกาสให้เด็กๆ ได้เชื่อมโยงสู่ตนเอง เพราะคุณสมบัติของโครงการคุณธรรมนั้น พิเศษตรงที่เป็นเรื่องในชีวิตจริง เป็นประเด็นปัญหาจริงๆ ในชีวิต ซึ่งทุกคนมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง สัมพันธ์อยู่ด้วยกันนั่นเอง แต่อาจไม่รู้ตัวก็ได้ ดังนั้น ด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จึงพบทางออกของปัญหาด้วยปัญญา โครงการคุณธรรมจึงเป็นกระบวนการที่นำพาให้เด็กไทยสามารถทำโครงการจริงในชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั่นเอง

โครงการคุณธรรมนั้น เน้นการนำปัญหาในชีวิตจริงมาเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ อันจะเป็น การเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ หรือ ด้วยกระบวนการทางปัญญา อันพอจะสรุปได้เป็นลำดับขั้นดังนี้ 1) สังเกตปัญหา ระดมความคิด เลือกรูป วิเคราะห์ เชื่อมโยง “ปัญหา-สาเหตุ” ได้ชัดเจน เห็นความเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันได้ตลอด สาย (จาก “ภายนอก” สู่ “ภายใน” ชีวิตจิตใจของตนเอง) 2) คาดการณ์และระบุ “เป้าหมาย” ของการ แก้ปัญหาให้ชัด ทั้งเป้าหมายในตัวคน (พฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ที่คาดหวัง) เป้าหมายนอกตัวคน (สิ่งแวดล้อม-กายภาพ) เป้าหมายเชิงปริมาณ เป้าหมายเชิงคุณภาพ เป้าหมายระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว

และเมื่อรู้จุดหมายปลายทางชัด การกำหนดทิศทางและการเดินทางก็จะชัดไปด้วย

3) วางแผนและออกแบบ “ทางแก้” หรือวิธีการทดลองอย่างมีหลักเกณฑ์ ที่แก้ปัญหาได้ตรง จุด (คือแก้ที่สาเหตุ) และถึงพร้อมที่จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ 4) ลงมือทำ พร้อมกับเรียนรู้ แสวงหา ผักผ่อน “คุณธรรมจากภายในตน” ไปสู่ “การแก้ปัญหาภายนอก” ทั้งการเรียนรู้ส่วนบุคคล จำเพาะตน และเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการกลุ่ม

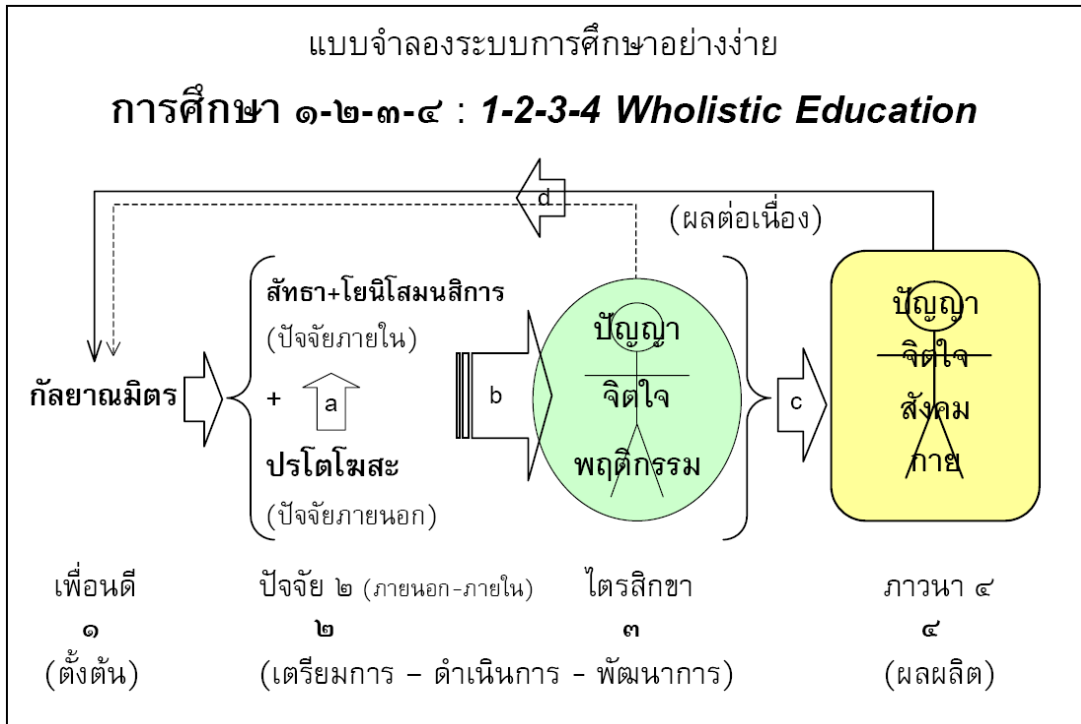
5) ลงมือปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ มีการติดตามและเก็บบันทึกข้อมูล ทำตามแผนงาน อย่างยืดหยุ่น มุ่งมั่นทุ่มเทแต่ไม่ยึดติดมากเกินไป เรียนรู้อย่างตื่นตัวเท่าทันพร้อมปรับเปลี่ยนให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแม้มีข้อจำกัดมากมาย 6) ประมวลผล-สรุปผล ประเมินผลการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ การประเมินตนเอง การย้อนพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และการต่อยอดขยายผล

7) นำเสนอ สื่อสาร ข้อมูลเรื่องราวการทำโครงการผลของการทำงาน สู่สาธารณะ อย่างมี ประสิทธิภาพเพื่อเป็นการแพร่ขยายความดี-สื่อสารความดี บอกต่อองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เผยแพร่วิธีการในการทำความดี อันจะเป็นการเสริมสร้างค่านิยมการทำความดี สร้างแรงบันดาลใจใน การทำความดีให้กับผู้อื่นต่อไป และเป็นการสืบต่อความดีต่อไปได้ไม่สิ้นสุด

แก่นการเรียนรู้คือ “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”

กระบวนการเรียนรู้ที่ดีและสมบูรณ์ของโครงการคุณธรรมนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการสร้าง ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันก่อน อันเป็นปัจจัยต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด จึงต้องออกแบบและจัดวาง เงื่อนไขให้เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 8-10 คน และที่ปรึกษาอีก 3 คน โดย มีองค์ประกอบโครงสร้างและความสัมพันธ์ในกลุ่ม ให้สามารถดึงด้านบวกของแต่ละคนออกมาหา กันให้ได้มากที่สุด ซึ่งก็จะทำให้เกิดการใฝ่ดีคิดดีและทำดีร่วมกันออกมาได้อย่างเต็มที่เต็มตามศักยภาพ ของแต่ละคน เกิดการชื่นชมความดี พร้อมๆ กับการเรียนรู้หรือมีกระบวนการทางปัญญาเกิดขึ้น ตลอดสาย ตั้งแต่เริ่มต้นระดมความคิด การสังเกตสำรวจสภาพปัญหา ปัญญาตระหนักรู้ในสถานการณ์ หรือสภาพปัญหาและสืบสาวถึงสาเหตุ ปัญญาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มเติม การ รวบรวมประมวลข้อมูล ปัญญาคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ ปัญญาคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำความคิดให้ ชัดและเป็นระบบ การคิดวางแผนงาน การร่างโครงการ ปัญญาการปรับประยุกต์จากนามธรรมให้เป็น รูปธรรม ปัญญาการติดตามดำเนินงานปรับปรุงงาน ปัญญาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญญาการ ประเมินผลสรุปผล และปัญญาการนำเสนอ ตลอดจนสติปัญญาที่จะเท่าทันและสามารถวางใจต่อโลก ธรรมทั้ง 8 ที่มาถูกต้องสัมผัสใจได้อย่างฉลาดและเป็นกุศลได้ในที่สุด

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการคุณธรรมฯนี้ เป็นกระบวนการที่พัฒนาและปรับปรุงยุคถัดมาจากกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งใช้แบบจำลองของวงรอบ 1-2-3-4 ที่หมุนเวียนรอบพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย (1) กระบวนการกัลยาณมิตร, (2) การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโมสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ), (3) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม (ตามหลักไตรสิกขา-ภาวนา4) และ (4) กระบวนการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนเกิดขึ้นควบคู่กันไป ดังแผนผังของแบบจำลอง ด้านล่างนี้

แบบจำลองการศึกษา 1-2-3-4 นี้อาจเรียกชื่อเป็นธรรมอีกหมวดหนึ่งได้ว่า “กระบวนการ 3 ป ต่อเนื่อง”

ลูกศร A : ปรียัติ, ลูกศร B : ปฏิบัติ, ลูกศร C : ปฏิเวธ, ลูกศร D : ต่อเนื่อง

ที่มา: Phramaha Pongnarin Thitavamsa, “An Analytical Study of Process of Learning in Theravada Buddhism,”

Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2005

(1) กระบวนการกัลยาณมิตร ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด โดยจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการนำพาให้บุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเพื่อนใกล้ตัว ครู ผู้บริหาร พระสงฆ์ พ่อแม่ จนถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุนมารวมกลุ่มกันโดยตั้งด้านบวกของแต่ละคนแต่ละฝ่ายออกมาหากันให้ได้มากที่สุด ให้แต่ละคนมาสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน กัลยาณมิตรนั้นมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยกระตุ้นเตือน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธาในการทำความดี ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี ขั้นตอนนี้จึงสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้เริ่มต้นการเรียนรู้ได้ และดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ โดยกัลยาณมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ชักจูงปัจจัยภายนอกมากระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน

(2) การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโมสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ) (ลูกศร A) การเปิดการเรียนรู้ภายใน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่เสมือนเป็นการออกสตาร์ทหรือจุดติดเครื่องยนต์แห่งการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์ ซึ่งมีองค์ธรรมเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้สำคัญสองประการ

ด้วยกันคือ “**สัทธา**” (ความสนใจใฝ่รู้, ความเชื่อใจ เชื่อถือ และความเชื่อมั่น) และ “**โยนิโสมนสิการ**” (พิจารณาอย่างแยกคาง – คิดเป็น – น้อมมาใส่ใจไปสู่กุศลได้)

การเปิดการเรียนรู้ภายใน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกัลยาณมิตรเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากระตุ้นปัจจัยภายในอย่างพอเหมาะพอดีแก่ผู้เรียนและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้ เรียกว่า “**ปรโตโฆสะ**” ซึ่งมีหลายลักษณะ ตั้งแต่คำสอน คำบอกกล่าว หนังสือ ตำรา สื่อต่าง ๆ และที่ดีที่สุด คือ “**เสียงของครู**” เพราะเป็นเสียงที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นเสียงที่จะช่วยเตือนจิตสะกิดใจให้นึกคิดหรือตระหนักสำนึก เป็นเสียงที่เป็นกำลังใจให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนขึ้น มั่นใจขึ้น จนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของการทำความดีการสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิด**จันทะ**ความพอใจใคร่ที่จะลงมือกระทำด้วยตนเองโดยไม่ลังเลดังตัวอย่างของ **เสียงของครู** ในโครงการนี้ที่สำคัญที่สุด คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ชาวไทยทุกคนล้วนมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อโครงการประกวดโครงงานคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเลือกมาใช้เป็นเสียงบอกกล่าว (ปรโตโฆสะ) ที่ย้ำชัดเจนว่า “**เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง**” จึงเท่ากับเป็นเสียงบอกที่ให้แนวทางว่า ศรัทธาที่เกิดขึ้นนั้นควรนำไปสู่การตอบแทนคุณพระองค์ท่าน ในโอกาสครั้งนี้มิใช่สิ่งใดอื่น แต่เป็นการ**ทำดีถวายพระองค์ท่าน**นั่นเอง เมื่อ**สัทธา** คือความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้นก็จะช่วยไปกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายในอีกอย่างหนึ่ง ก็คือกระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยกคาง หรือที่เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** ให้เริ่มต้นและทำงานไปด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เยาวชนสนใจใฝ่รู้และคิดพิจารณาว่าจะทำดีอะไรถวายในหลวง ซึ่งตามเงื่อนไขก็คือ การกระทำนั้นควรตอบใจത്യหรือแก้ปัญหาจริงที่ทุกคนหรือส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ โดยช่วยกันระบุนปัญหาให้ชัดเจน ค้นหาสาเหตุที่มาของปัญหานั้นๆ สืบสาว ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา ศึกษาค้นหาหนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ 4 นั่นเอง

(4) กระบวนการเรียนรู้**เป็นองค์รวม** ตามหลัก**ไตรสิกขา** (ลูกศร **B** และ **C**) กระบวนการ**ไตรสิกขา** เป็นกระบวนการเรียนรู้**เป็นองค์รวม** ในด้านพฤติกรรม(ศีล) ด้านจิตใจ(สมาธิ) ด้านปัญญา(ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องจัดเตรียมเหตุปัจจัยให้เอื้อต่อการกระทำหรือปฏิบัติงานจริง โครงการนี้จึงเน้นให้มีช่วงระยะเวลาดำเนินงานนาน เพื่อให้เพียงพอต่อการค่อยๆ สะสมการเรียนรู้ สังสรรค์และบ่มเพาะคุณความดีในจิตใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากประสบการณ์ที่พบจากการทำโครงการคุณธรรมมา 2 ปีนั้น ทำให้พบว่า อย่างน้อยต้องมีเวลาประมาณ 2 เดือนสำหรับการปฏิบัติงานจริงๆ (เฉพาะช่วงการทำงานจริง ไม่รวมช่วงทำงานเอกสาร) **ศีล** เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทรพร้อมที่จะให้กำลังใจและให้อภัยแก่กัน การระมัดระวังคำพูด-การกระทำที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างก็มีศีลกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนกระทบกระทั่งกันให้แตกทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวจระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมไม่ให้เป็นมลภาวะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ก็จะทำให้การทำงานกลุ่มเกิดขึ้นไปได้ตลอดรอดฝั่ง **สมาธิ** เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ ที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความอดทน ทั้งต่อภาระงาน และทั้งต่อคนและสถานการณ์ที่เข้ามา นอกจากนี้ยัง

หมายถึงการเจริญงอกงามของคุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใสผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ

ปัญญา เป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณาไตร่ตรองการ ตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา นำออกจากทุกข์ นำไปสู่ภาวะที่ ดิงามเป็นบุญกุศล การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากหลักธรรม คำสอน ข้อมูล ข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ อันเป็นปัญญาขั้นรู้จำ และ พัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญาขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์การคิดเชื่อมโยง เหตุปัจจัย การคิดพิจารณาคุณค่าแท้คุณค่าเทียมเป็นต้น และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้ แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลของการ แก้ไขปัญหาหรือดับทุกข์ได้ (เผด็จศึกกับปัญหา) และปัญญาติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อ ปรับปรุงให้ดีขึ้น นำสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และปรีชาญาณรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ

(4) **ขั้นการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง (ภาวนา ๔ สู่ กัลยาณมิตร) (ลูกศร D)** เมื่อผู้เรียน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ใน 3 ขั้นตอนแรกมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นเวลาต่อเนื่องกันในช่วงเวลาที่เหมาะสม (กรณีทำโครงการคุณธรรม ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า 2 เดือน) ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการในตนเอง อย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน ทั้ง พัฒนาการทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและกายภาพแวดล้อม (กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ (จิตภาวนา) และพัฒนาการ ทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การประกวดโครงการ จึงเป็นกุศโลบายหรือบทเรียนครั้งสำคัญที่พวกเขาจะได้เรียนรู้และฝึก การวางใจได้อย่างเหมาะสม ไม่ให้หวั่นไหวไปกับโลกธรรม 8 ได้อย่างไร รู้จักรักษาใจให้อยู่ในพรหม วิหาร 4 ได้หรือไม่ และไม่หลงยึดติดอยู่กับการแข่งขันหรือรางวัล แต่กลับเห็นคุณค่าของความรักใคร่ ประองดองสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถอนุโมทนา ยินดีในความสำเร็จของโครงการของ เพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้ นับเป็นการปรับเข้าสู่ทัศนคติและค่านิยมที่ดี ใฝ่ดี ใฝ่สร้างสรรค์ มีพัฒนาการทาง พฤติกรรม จิตใจตั้งมั่นในความดีงาม เข้มแข็ง อดทน ขยัน กล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และมี พัฒนาการทางปัญญาที่ดี มีทักษะกระบวนการคิดที่ดี มีความแยบคายในการชักชวนคนอื่น ๆ เข้ามา ช่วยกันแก้ปัญหา เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตของโลก เรียกได้ว่า หากมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านพร้อม (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา) ก็จะเป็นผู้ที่พร้อมที่จะมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตร ให้กับผู้อื่นได้ต่อไป ซึ่งก็จะเท่ากับว่าเป็นผู้เริ่มต้นขับเคลื่อนวงจรแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธนี้สืบไป

ดังเช่น ข้อเท็จจริงที่พบว่าแทบทุกโครงการมักจะสรุปบทเรียนสำคัญว่า การจะไปเปลี่ยนแปลง ผู้อื่น ต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน (กายภาวนา และ ศีลภาวนา) และ ระหว่างที่เขาได้เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ก็ทำให้เขาได้เกิดการเรียนรู้คุณความดีหรือคุณธรรม จากภายใน(จิตภาวนา) ที่ค่อยๆ ซึมซับ และสั่งสมเป็นประสบการณ์เป็นปัญญาญาณหยั่งรู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องที่ทำนั้น(ปัญญาภาวนา) เขาก็จะพัฒนามาสู่ความเป็นกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์ขึ้น อัน จะก่อเกิดเป็นวงจรขับเคลื่อนที่ทรงพลังให้เกิดการสืบเนื่องไปสู่ขั้นต่อไป นำพาให้เพื่อนคนอื่น ๆ ได้ เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องขยายวงออกไปได้ไม่สิ้นสุด

6 ขั้นตอนในการทำโครงการคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักรู้และพิจารณาเลือกหัวเรื่องหรือประเด็นปัญหา

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ที่ต้องอาศัยภาวะการตระหนักรู้ในสถานการณ์หรือสภาพปัญหาด้วยสติปัญญา หรือภาวะที่มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งใดบางอย่างที่เป็นความฝันหรืออุดมคติ ซึ่งอาจจะเกิดจากผู้เรียนเองโดยตรง หรืออาจจะเกิดจากการแนะนำหรือชี้ชวนจากครูที่ปรึกษาหรือผู้อื่นที่เป็นเงื่อนไขภายนอก มากกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้หรือแรงบันดาลใจขึ้นก็ได้

การสร้างความตระหนักรู้เป็นขั้นตอนที่ยาก เพราะโดยทั่วไปสภาพการณ์ที่เป็นปัญหาต่างๆ นั้นมักจะเกิดขึ้นอยู่แล้ว แต่มักจะถูกกลบเกลี่ยมองข้าม หรือซาชินเคยชินจนมองไม่เห็นปัญหา หรือไม่รู้สึกว่าคุณเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหานั้นอย่างไรในทำนอง “เส้นผมบังภูเขา” หรือ “ปลาอยู่ในน้ำมองไม่เห็นน้ำ” จึงต้องอาศัยเหตุปัจจัยภายนอก จากกัลยาณมิตรที่กระตุ้นปัจจัยภายในใจของผู้เรียนได้ถูกต้องกับจริตนิสัย ในเงื่อนไขสถานการณ์แวดล้อม และจังหวะเวลาที่พอเหมาะพอดี จนเกิดฉันทะร่วมกันที่จะรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการโครงการ

กิจกรรมแนะนำสำหรับครูที่ปรึกษา

ครูที่ปรึกษาอาจวางเงื่อนไขเบื้องต้นจากการให้ผู้เรียนสำรวจและสังเกตสภาพปัญหาต่างๆ จากเพื่อนนักเรียน ปัญหาที่พบเห็นในห้องเรียน โรงเรียน วัด และชุมชน แล้วช่วยกันระดมความคิดต่อปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้มากที่สุด แล้วมาอภิปรายกันในกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อยก็ได้ (อาจทำให้สนุกในลักษณะโถ้วาทีหรือยอวาทีกก็ได้) เพื่อเลือกประเด็นปัญหาที่มีความสนใจ หรืออยากจะทำปัญหานั้นมากที่สุด เพื่อนำมาตั้งเป็นประเด็นสำหรับทำโครงการ

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ความดี หรือ ประเด็นที่เลือกมาทำโครงการนั้นมีที่มา 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ผู้เรียนเริ่มคิดจาก (1) ปัญหาที่อยากแก้ หรือจาก (2) สิ่งดีที่อยากทำ จากประสบการณ์พบว่าผู้เรียนที่เริ่มคิดจากความดีที่อยากทำก่อนนั้นมักยังมองแบบผิวเผิน ความคิดความเข้าใจยังไม่หยั่งรากลึก ความจริงแล้วแม้เป็นความดีที่อยากทำก็ตาม หากย้อนคิดพิจารณาให้ดีก็จะพบว่าสิ่งดีที่อยากทำนั้นต้องช่วยแก้ไขหรือปรับปรุงอะไรให้ดีขึ้นสักอย่างหนึ่งแน่ ครูที่ปรึกษาก็ต้องช่วยกระตุ้นชี้ชวนให้ผู้เรียนได้ย้อนคิดพิจารณากลับไปประเด็นปัญหาให้ได้ เช่น หากเด็กเริ่มต้นด้วยความคิดอยากปลูกต้นไม้ขึ้นมาลอยๆ ครูที่ปรึกษาอาจต้องถามให้ย้อนคิดไปว่า ทำไมหรือถึงต้องปลูกต้นไม้? ปลูกที่ไหน? เพราะอะไรจึงต้องปลูกที่นี่? ปลูกต้นไม้มันช่วยแก้ปัญหาอะไรหรือ? หรือมันช่วยทำให้อะไรดีขึ้นบ้าง? ถ้าผู้เรียนช่วยกันคิดและตอบปัญหาเหล่านี้ได้ ก็จะได้ประเด็นปัญหาที่ชัดเจนสำหรับการนำมาตั้งเป็นประเด็นทำโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมประมวลข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันและตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาหรือหัวเรื่องได้แล้ว และได้รับความเห็นชอบจากที่ปรึกษาแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการระดมความคิดวางแผนงานในเบื้องต้น โดยเริ่มจากการร่วมกันพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหาแล้วสืบสาวไปหาสาเหตุและปัจจัยร่วมต่างๆ การวางเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหา แล้วประมวลสิ่งที่วิเคราะห์ได้ทำเป็นผังมโนทัศน์ ในขั้นตอนนี้จะพบว่ามีข้อมูลของสภาพปัญหาและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอหรือยังมีรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน ตัวแปรสนับสนุนและองค์ความรู้ต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหาที่ยังมีไม่ครบถ้วน

หรือยังไม่ชัดเจนเป็นต้น จึงต้องมีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เพิ่มเติม (ซึ่งอาจจะได้มาจากการสำรวจโดยละเอียดหรือประมาณการโดยคร่าวๆ ก็ได้) จากการพบปะสนทนาขอความร่วมมือจากบุคคลต่างๆ และจากการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือตำราและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาประมวลเพื่อจัดเตรียมสำหรับคิดวางแผนทำร่างโครงการต่อไป

กิจกรรมแนะนำสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

- สำหรับผู้เรียน จากการระดมความคิดในขั้นตอนที่ 1 แล้วเลือกมา 1 อย่างนั้น ครูที่ปรึกษาควรให้ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิดกันต่อเพื่อตอบคำถาม 5 ข้อต่อไปนี้

1. **“ปัญหา”** ที่เลือกเป็นประเด็นเริ่มต้นทำโครงการ คืออะไร? ระบุสภาพปัญหาให้ชัดเจน (ปัญหา มักเป็นสภาพการณ์ที่ผิดปกติ ไม่ดี ไม่น่าพอใจ หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม/กฎระเบียบ หรือผิดจากมารยาทที่ถูกต้อง เป็นต้น)
2. **ปัญหานั้นมี “สาเหตุ”** มาจากอะไร? วิเคราะห์ร่วมกันต่อว่าอะไรเป็นสาเหตุต้นตอที่แท้จริง อะไรเป็นปัจจัยร่วม? อะไรเป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอก อะไรเป็นปัจจัยภายใน
3. **“เป้าหมาย”** ของการแก้ปัญหาคืออะไร? ควรให้ช่วยกันเริ่มคิดจากการวางเป้าหมายระยะสั้น-ระยะกลางก่อน โดยเริ่มจากการช่วยกันระบุเป้าหมายเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสิ่งของแวดล้อมใดบ้าง? จำนวนหรือปริมาณเท่าใด? มีขอบเขตระยะเวลา –พื้นที่การทำงานเท่าใด? แล้วช่วยกันตั้ง เป้าหมายเชิงคุณภาพ ว่าต้องการให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง? ให้เกิดการพัฒนาจิตใจ หรือพัฒนาปัญญาอย่างไรบ้าง? หรือให้เกิดสิ่งของ/สภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์อย่างไรบ้าง?
4. **“ทางแก้”** หรือวิธีการดำเนินงาน เพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น มีแผนงาน ใดบ้าง? ให้ช่วยกันวางแผนการทำงานที่จะสามารถทำได้ทั้ง 2 ระยะ ทั้งเฉพาะหน้าในระยะเวลา ๓ เดือน ในช่วงเทอม 1 และระยะที่ 2 ในช่วงเทอม๒ อีกประมาณ 3-4 เดือน
5. การดำเนินงานโครงการดังกล่าวนั้น มีการใช้ **“หลักธรรมและแนวพระราชดำริ”** ใดบ้าง?* (หากผู้เรียนยังจำหัวข้อธรรมะที่แน่นอนไม่ได้ หรือจำพระราชดำรัสที่ถูกต้องไม่ได้ ก็ให้ใช้ถ้อยคำง่ายๆ ที่อธิบายให้เข้าใจได้แทนไปก่อน แล้วไปค้นคว้าเพิ่มเติมต่อในภายหลังก็ได้)

- เมื่อตอบคำถาม 5 ข้อนี้ได้แล้ว ก็ให้ประมวลสรุปนำเสนอในรูปแบบของผังมโนทัศน์ ที่มีหัวข้อดังนี้

- ชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม, ชื่อโรงเรียน
- วาดภาพประกอบโครงการ ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์
- ปัญหาที่เลือกทำโครงการ
- สาเหตุของปัญหา
- เป้าหมาย (เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ)
- ทางแก้ (วิธีการหรือกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนเรียงข้อ)
- หลักธรรม/พระราชดำริ/พระราชดำรัส ที่นำมาใช้

- สำหรับผู้เรียนนั้น เน้นแค่ให้เด็กสามารถคิดการใหญ่ (Think Big) คิดเป็นขั้นตอนได้ ก็เพียงพอแล้ว ส่วนการคิดวิเคราะห์อย่างนักเรียนมัธยมนั้นถือว่าเป็นการต่อยอด เวลาตั้งคำถามสามารถอนุโลมให้ใช้คำถาม 5 คำถามเหมือนของระดับมัธยมก็ได้ แต่เด็กนักเรียนจะวิเคราะห์ได้ไม่ลึกซึ้ง

นัก และจะดูเคร่งเครียดเกินไป ครูที่ปรึกษา จำต้องกระตุ้นความคิดด้วยคำถามที่หลากหลาย และย่อยประเด็นลงไปให้มากขึ้น และหากเด็กสนใจในประเด็น “สิ่งดีที่จะทำ” มากกว่า “ปัญหาที่จะแก้” ก็ไม่เป็นไร ก็ให้ขยายสิ่งดีที่จะทำให้เป็นโครงการใหญ่ตั้งกลุ่มเป้าหมายให้ชัดและคิดขั้นตอนของการทำงานออกมาได้ ก็เพียงพอแล้ว

ตัวอย่างประเด็นคำถามกระตุ้นความคิดของผู้เรียน

- ถ้าจะชวนกันให้ทำความดีนั้นหลายๆ คน จะทำได้หรือไม่?
- จะวางกลุ่มเป้าหมายเป็นใคร? จำนวนกี่คน?
- จะชักชวนหรือประชาสัมพันธ์ ด้วยวิธีการอย่างไรบ้าง?
- จะมีวิธีการหรือกิจกรรม ดำเนินการโครงการนี้อย่างไรบ้าง?
- จะมีวิธีใดที่จะรู้ว่าแต่ละคนนั้นทำความดีนั้นจริงหรือไม่?
- ถ้าเขาทำจริง จะรู้ได้อย่างไรว่าเขาทำมาก หรือทำน้อย?
- ถ้ามีคนทำความดีมากๆ จะให้อะไรเขาตอบแทน?
- ต้องการให้เกิดผลดีจากการทำโครงการนี้อย่างไรบ้าง?
- จะตั้งชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม ว่าอะไร?
- อื่น ๆ เช่น คุณธรรมใดที่จะนำมาใช้ในการทำความดีนี้

จากนั้นจึงให้ประมวลข้อมูลเป็นผังมโนทัศน์ที่มีหัวข้อดังต่อไปนี้

- o ชื่อโครงการ, ชื่อกลุ่ม, ชื่อสถาบัน
- o วัตถุประสงค์ประกอบโครงการ ที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์
- o ประเด็นสิ่งดีที่อยากทำ / ประเด็นปัญหา(และสาเหตุของปัญหา) ที่เลือกทำโครงการ
- o เป้าหมาย (เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ)
- o วิธีการ (วิธีการหรือกิจกรรมที่เป็นขั้นตอนเรียงข้อ)
- o หลักธรรม/พระราชดำริ ที่นำมาใช้

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำร่างโครงการ

ขั้นตอนนี้เป็นการคิดพิจารณาวางแผนงานในรายละเอียดและภาพรวมทั้งหมด โดยนำข้อมูลที่รวบรวมและประมวลได้ทั้งหมดนั้นมาเรียบเรียงและจัดทำเป็นเอกสารร่างโครงการ ที่มีหัวข้อต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ อย่างน้อย 13 หัวข้อ (จำนวนหน้า 10-20 หน้ากระดาษขนาด A4) ดังนี้

- (1) **ชื่อโครงการ** (ชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- (2) **กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ และสถานศึกษา**
แสดงชื่อกลุ่ม รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม ตำแหน่ง ชั้นเรียน, ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง โทรศัพท์ โทรสาร E-mail และเว็บไซต์สถานศึกษา(ถ้ามี)
- (3) **ที่ปรึกษาโครงการ**
ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง โทรศัพท์และ E-mail (กรณีเป็นพระภิกษุให้ระบุฉายาและชื่อวัดด้วย)
- (4) **วัตถุประสงค์** (ไม่ควรเกิน 5 ข้อ)
- (5) **สถานที่และกำหนดระยะเวลาดำเนินการ**

พื้นที่ที่เลือกดำเนินการจะเป็นภายในหรือภายนอกสถานศึกษาก็ได้ ส่วนกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานนั้น ควรอยู่ในช่วงเดือน เมษายน 2557 – กรกฎาคม 2557

(6) **ผังมโนทัศน์**

สรุปภาพรวมของร่างโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ ใน 1 หน้ากระดาษ

(7) **สาระสำคัญของโครงการ** (คำอธิบายสาระสำคัญของโครงการโดยย่อ 5-10 บรรทัด)

(8) **การศึกษาวิเคราะห์**

(8.1) ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อให้เห็นที่มาและความสำคัญของโครงการ)

(8.2) เป้าหมายและทางแก้ (วางเป้าหมายของการแก้ปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ)

(8.3) หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ (แสดงหลักธรรมและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับการดำเนินการโครงการ อย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)

(9) **วิธีการดำเนินงาน** (แสดงวิธีการดำเนินงานเป็นข้อๆ หรือเป็นแผนผังที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน)

(10) **งบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณ** (แสดงงบประมาณโครงการและแหล่งที่มา หากมีการระดมทุนเพิ่ม ให้บอกแผนงานหรือวิธีการระดมทุนด้วย)

(11) **ผลที่คาดว่าจะได้รับ** (ผลโดยตรงและผลกระทบที่ต่อเนื่องออกไป)

(12) **ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา**

(13) **ความคิดเห็นและความรู้สึกของประธานกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ**

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ในการจัดทำร่างโครงการที่ดีนั้น ในหัวข้อการศึกษาวิเคราะห์เป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุ ควรมีข้อมูลสถิติ หรือสภาพการณ์ที่ได้มาจากการสำรวจสังเกตจริง มาประกอบอ้างอิง จะทำให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ยิ่งถ้าเป็นข้อมูลสถิติจากพื้นที่เป้าหมายจริงๆ ก็จะทำให้คะแนนการประเมินความเป็นไปได้ของร่างโครงการดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการโครงการ

การดำเนินการโครงการแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 **บุกเบิก-ทดลอง** ช่วงเดือน เมษายน – พฤษภาคม 2557

- ระยะที่ 2 **ต่อยอด-ขยายผล** ช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม 2557

ขั้นตอนนี้เป็นการนำร่างโครงการมาปฏิบัติจริงไปตามลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน ซึ่งจะมีทั้งในส่วนที่แบ่งงานและดำเนินงานกันในระหว่างสมาชิกในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ และงานในส่วนที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับเพื่อนผู้เรียนอื่นหรือบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาช่วยทำงานในด้านต่างๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมรณรงค์ขยายการมีส่วนร่วมออกไปสู่ชุมชน การดำเนินงานในช่วงนี้อาจมีข้อมูลย้อนกลับมาที่เป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งทราบ หรือคลาดเคลื่อนไปจากที่คาดการณ์ไว้ หรือเกิดสถานการณ์ที่ยุงยากเป็นอุปสรรคขัดข้องหรือขัดแย้งให้ต้องเผชิญหน้าและแก้ปัญหาอยู่เสมอๆ อันอาจจะนำมาซึ่งความอ่อนล้า ความเหนื่อยหน่ายท้อแท้ ได้บ่อยๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นแบบฝึกหัดสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม ของผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มาช่วยงานทั้งสิ้น และจำเป็น

อย่างยิ่งที่จะต้องมีการติดตาม สนับสนุน ดูแล ให้ความช่วยเหลือทั้งทางทรัพยากรภายนอกและทางจิตใจ จากคณะที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด ตลอดระยะเวลาดำเนินการโครงการทั้ง 2 ช่วง

ผู้รับผิดชอบโครงการพึงระลึกไว้ว่า การทำงานจริงอาจมีหลายสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ และระบุไว้ในร่างโครงการ และหลายครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนงานไปจากเดิม ก็ไม่เป็นไร แต่ต้องเข้าใจว่าเพราะอะไร สามารถอธิบายได้ถึงเหตุผลของการที่ผิดพลาดไปจากแผนงานที่วางไว้ได้ อย่าทำงานเพียงเพื่อให้ได้ผลตามร่างโครงการที่วางแผนไว้เท่านั้น แต่ทำงานเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาคุณธรรมของตนเองและทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ทำแล้วคุณธรรมความดีต้องเพิ่มขึ้นและควรมีความสุขจากการทำความดีนั้น ทำโครงการและความดี เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว **มิใช่**การแข่งขันเพื่อสร้างวัล

คำแนะนำเพิ่มเติม (Tip)

ระยะเวลาการทำงานจริง ที่ลงแรงทำงานด้วยความมุ่งมั่นทุ่มเทอย่างต่อเนื่องนั้น ไม่ควรน้อยกว่า 2 เดือน จึงจะทำให้กระบวนการเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมได้ผลเต็มที่

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปประเมินผลและเขียนรายงาน

จากการดำเนินงาน ในขั้นตอนที่ 4 นั้นให้กลุ่มเยาวชนได้ทำการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน – กรกฎาคม 2557 เพื่อนำมาใช้จัดทำเป็น เอกสารและสื่อการนำเสนอโครงการ 5 หรือ 6 รายการ ดังนี้

- (1) รายงานโครงการ (20-50 หน้ากระดาษขนาด A4 ไม่รวมปก)
- (2) สรุปย่อโครงการใน 1 หน้ากระดาษ (1 หน้ากระดาษขนาด A4)
- (3) แผ่นพับนำเสนอโครงการ (1 แผ่นกระดาษขนาด A4 หน้า-หลัง)
- (4) สื่อ Presentation เช่น Power point หรือ VCD (เวลาไม่เกิน 7 นาที)
- (5) แผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ
- (6) เว็บเพจ นำเสนอโครงการผ่านทางอินเทอร์เน็ต (ลงทะเบียนที่ www.moralproject.net)

รายการที่ (1) (2) (3) และ (4) ให้บันทึกไฟล์ข้อมูลรวมลงในแผ่น CD แผ่นเดียว (ถ้ารายการที่ (4) เป็น VCD ให้แยกเป็นอีกหนึ่งแผ่น) ที่หน้าแผ่น CD ให้เขียนระบุชื่อโครงการ สถานศึกษา และแสดงรายการไฟล์รายงาน, ไฟล์สรุปย่อ, ไฟล์แผ่นพับ และไฟล์นำเสนอให้ครบถ้วนถูกต้อง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอโครงการ

การนำเสนอโครงการ เป็นทักษะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนที่จะต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความดีงามจากโครงการของตนเองออกสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นและสาธารณะ สมาชิกทุกคนในกลุ่มควรทำความเข้าใจในรายละเอียดและภาพรวมของโครงการทั้งหมด แล้วซักซ้อมการนำเสนอในประเด็นสำคัญๆ ไว้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการนำเสนอบนเวที การสัมภาษณ์ซักถาม และการนำเสนอหน้าแผ่นป้ายนิทรรศการโครงการ ให้คณะกรรมการและผู้มาชมนิทรรศการโครงการสามารถเข้าใจได้ในระยะเวลาอันจำกัด

กิจกรรมแนะนำสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาควรฝึกหัดให้ผู้เรียนนำเสนอโครงการในหลากหลายเงื่อนไขเวลาและสถานการณ์ เช่น การนำเสนอในเวลา ๗ นาทีบนเวที การนำเสนอในเวลา 3 นาทีที่หน้าบอร์ด การนำเสนอใน 3 ประโยคที่หน้าบอร์ดแต่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ไว เป็นต้น

หลักเกณฑ์การพิจารณา

1) โครงการคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งเข้าประกวดนั้น ต้องเป็นโครงการที่คิดริเริ่มโดยตัวของเยาวชนเอง ไม่ว่าจะเป็นการคิดงานใหม่หรือคิดปรับปรุงแก้ปัญหางานเดิมก็ได้ โดยพิจารณาในสองส่วนสำคัญคือการที่เยาวชนคิดเองทำเองอย่างแท้จริง กับแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆในการแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นนวัตกรรม (Constructive & Creative Moral Project)

2) มีการใช้หลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่เกี่ยวข้อง และอัญเชิญพระราชดำรัส/แนวพระราชดำริสำคัญ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง, ปุทธเลิศมหาวิทยาลัย และ/หรือ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ) มาใช้เป็นหลักการหรือแนวทางในการดำเนินการโครงการได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม กล่าวคือมีการยกหัวข้อหลักธรรมได้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาและวิธีการดำเนินงาน มีการอธิบายความหมายหัวข้อหลักธรรมนั้นได้ถูกต้องกระชับ ไม่สั้นหรือเยิ่นเย้อจนเกินไป มีการอธิบายเชื่อมโยงหลักธรรมหรือพระราชดำรินั้นๆ มาสู่นโยบายในการทำโครงการหรือเชื่อมโยงมาสู่การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่างๆในโครงการได้เป็นที่เข้าใจ

3) ความเป็นโครงการ ที่มุ่งเน้นกระบวนการทางปัญญาในการสังเกตสำรวจค้นคว้าคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์จนเข้าใจในประเด็นที่เลือกมาทำโครงการได้ตลอดสายระหว่าง ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้

ทั้งนี้การวิเคราะห์ความเป็นเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ควรเริ่มจากการพิจารณาว่าปัญหาที่เลือกมาทำโครงการนั้นระบุได้เป็นประเด็นที่ชัดเจนหรือไม่ แล้วจึงวิเคราะห์เชื่อมโยงต่อไปได้ว่า ปัญหานั้นมีสาเหตุมาจากอะไร ทั้งสาเหตุหลักและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ โดยพิจารณาดูว่ามีความเป็นเหตุเป็นผลที่น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงหรือไม่? (ควรมีสถิติข้อมูลจากการสังเกตสำรวจหรือจากแหล่งอ้างอิงจากหน่วยงานในพื้นที่จริงเช่นข้อมูลจากฝ่ายปกครองมาประกอบการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุด้วย จะทำให้มีความเป็นโครงการสูง)

ก็ต้องพิจารณาว่ามีการวางเป้าหมาย ได้ชัดเจน และรับกันกับปัญหาที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยปกติทั่วไปเป้าหมายต้องมีสาระตรงข้ามกับปัญหา อย่างเช่น ตั้งปัญหาไว้ว่า “โรงเรียนสกปรก นักเรียนมีพฤติกรรมไม่รักษาความสะอาดทิ้งขยะไม่ลงถัง” เป้าหมายก็ต้องวางในลักษณะตรงข้ามกันคือ “โรงเรียนสะอาดไม่มีขยะทิ้งตกค้างในบริเวณต่างๆ นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาด ทิ้งขยะได้ลงถัง” โดยระบุรายละเอียดเพิ่มเติมให้ชัดว่า ขอบเขต และเป้าหมายเชิงปริมาณ-เชิงคุณภาพ เป็นอย่างไร

และเมื่อเห็นปัญหาสาเหตุและวางเป้าหมายได้ชัดแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อว่า จะมีวิธีการ/กิจกรรม/การสื่อสารประชาสัมพันธ์รณรงค์ อะไรอย่างไรบ้างเพื่อไปสู่เป้าหมายให้ได้ และวิธีการหรือกิจกรรมเหล่านี้แก้ปัญหที่สาเหตุหลักและแก้ที่ปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหาหรือไม่ เพราะการแก้ปัญหที่ดีที่ถูกต้องและมีประสิทธิผลคือการแก้ปัญหที่สาเหตุนั่นเอง

ในขั้นตอนที่ทำโครงการแล้วและจัดทำเป็นรายงาน การมีข้อมูลสถิติและนำเสนอข้อมูลสถิติที่ได้จากการทำงานมานั้นให้เหมาะสมเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านเห็นที่มาที่ไปได้ชัด เห็นการเปลี่ยนแปลงและ

ความสำเร็จของโครงการได้ชัด ก็แสดงออกความเป็นโครงการสูง ทั้งนี้ ต้องระวังว่าไม่ได้ไปเน้น การทำข้อมูลสถิติที่ยุ่ยากทางวิชาการมากเกินไป มากเกินกว่าระดับการศึกษาของเด็กและเยาวชน (ไม่ถึงขนาดทำแบบวิทยานิพนธ์) แต่พิจารณาว่ามีวิธีการของการแสวงหาข้อมูล เก็บข้อมูลสถิติมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนงานติดตามงานประเมินและปรับปรุงงานในเบื้องต้น ก็เพียงพอแล้ว ในขั้นตอนของข้อมูลสถิตินี้อนุญาตให้ครูที่ปรึกษาสามารถช่วยแนะนำวางแผนให้กับเด็กและเยาวชนได้

4) ประเด็นที่เลือกทำโครงการมี**คุณประโยชน์ในการแก้ปัญหาด้านความเสื่อมทางศีลธรรม** โดยเฉพาะเป็นการแก้ปัญหาของโรงเรียนหรือชุมชนของตนเองเป็นสำคัญ ในปีการศึกษานี้มุ่งเน้นในแนวคิดที่ว่า “ลดละเลิกพฤติกรรมเสี่ยง สร้างเสริมงานจิตอาสาพัฒนาโรงเรียนและชุมชน”

การให้คะแนนมากเป็นพิเศษนั้น จะพิจารณาให้กับโครงการที่เลือกและระบุประเด็นปัญหาได้เด่นชัด ที่มุ่งปรับแก้**พฤติกรรมเสี่ยงที่ผิดศีลธรรม**ของนักเรียน เช่น การแก้ปัญหาคาการเสียดตัวก่อนวัยอันควร (ไม่รักษานวลสงวนตัว), การติดบุหรี่สุรายาเสพติด, การทะเลาะกันโดยใช้ความรุนแรง (ชกต่อย-ตบตีกัน), การติดการพนันอบายมุข-ติดเกมส์คอมพิวเตอร์, การลักขโมย, การเสพสื่อหรือผลิตสื่อลามกอนาจาร, การหนีเรียน, การทำลาย-ไม่ดูแลสาธารณสมบัติ, ครอบครัวยุติธรรม เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง คือโครงการที่มุ่งเน้น**การบำเพ็ญจิตอาสา เป็นอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์**ต่อส่วนรวมอย่างเด่นชัด เช่น อาสาช่วยงานในโรงเรียน วัด ชุมชน โรงพยาบาล ช่วยแก้ปัญหาไม่มีคนดูแลผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ผู้ป่วย ผู้พิการในชุมชน เป็นต้น ก็จะได้รับคะแนนจากการพิจารณาเป็น**พิเศษ**เช่นกัน (แต่ต้องไม่ได้เป็นโครงการแบบเหมารวมกิจกรรมต่าง ๆ ของ ร.ร.มาใส่เต็มไปหมด)

5) **ความเป็นไปได้ของร่างโครงการ หรือผลสัมฤทธิ์ของโครงการ** ที่บรรลุผลได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ รวมทั้งการทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการแก่ผู้เรียนได้จริง ทั้งทางด้าน**พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา** แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและปัจจัยต่าง ๆ

หากเป็นร่างโครงการก็พิจารณาจากความเป็นไปได้ถึงแผนงานวิธีการและกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้อะไรเวลา งบประมาณ และข้อจำกัดจากสถานการณ์ในพื้นที่จริง ว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้หรือไม่? อย่างไร? ทั้งนี้ไม่ควรรีบสรุปประเมินแนวคิดของเด็กว่าทำไม่ได้ แต่ควรเป็นการพิจารณาเชิงแนะนำและให้กำลังใจแก่เด็กและเยาวชนในการทำโครงการต่อไป

หากเป็นการพิจารณาโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ก็ต้องพิจารณาที่**ความสำเร็จของงาน**ส่วนหนึ่ง และการเรียนรู้-**พัฒนาคุณธรรมความดี**ของคนอีกส่วนหนึ่ง โดยพิจารณาผลสำเร็จของงานว่าได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ไม่ใช่แค่ดูว่าได้ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมายหรือไม่ เพราะผู้ทำอาจใช้เทคนิคการตั้งเป้าหมายไว้ต่ำเพื่อให้ได้ผลงานเกินเป้า ต้องดูประกอบกับความยากง่ายของงานสถานการณ์ของปัญหาด้วย

6) การสร้าง**ความมีส่วนร่วม**แก่บุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะชุมชน (บ-ว-ร: **บ้าน-วัด-สถานศึกษา**) ได้มากที่สุด โดยพิจารณาจากการวางแผนการทำงาน การระดมกลุ่มเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายแกนนำหรือกลุ่มสมาชิกหรือการตั้งเป็นชมรม/ชุมนุม เป็นต้น ทั้งนี้มิได้พิจารณาแต่เพียงจำนวนตัวเลขของคนเท่านั้น ต้องดูบริบทแวดล้อมของสถาบันประกอบด้วย

7) การ**พึ่งตนเองได้** ด้วย**ความขยันหมั่นเพียรทำงานจริง** การแสดงออกถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทเพียรพยายามของกลุ่มเยาวชนเองจนเป็นที่ประจักษ์ โดยมี**ช่วงเวลาทำงานจริงไม่น้อยกว่า 2**

เดือนต่อ 1 ภาคการศึกษา (ไม่รวมเวลาที่ทำงานด้านเอกสาร), ลักษณะของกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติงานพิสูจน์ให้เห็นถึงการเกาะติดมุ่งมั่นทุ่มเททำจริง, การทำงานลงสู่กลุ่มเป้าหมายและประชากรอย่างต่อเนื่องจนสามารถนำลงสู่วิถีชีวิตปกติของคนในโรงเรียนหรือชุมชนได้ จนเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้จริง

8) การสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีแผนงานในอนาคตที่ชัดเจนและเป็นไปได้สูง, มีการสืบต่อของกลุ่มแกนนำไปยังรุ่นน้องรุ่นต่อไปได้, และมีวิธีการระดมทุนหรือการแสวงหาแหล่งที่มาของงบประมาณเพิ่มเติมได้เอง เป็นต้น

9) นำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งเทคนิควิธีการและกิจกรรมายาทที่ดี ทั้งนี้ กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถใช้ทักษะวิธีการทางศิลปะ ดนตรี กีฬา การแสดง สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาบูรณาการและประยุกต์ใช้ร่วมได้ เพื่อสร้างความน่าสนใจในการสื่อสาร-ประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งการแสดงออกที่ดี มีกิจกรรมายาทและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับกาลเทศะ ที่ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ

ทั้งนี้ การฝึกฝนทักษะการนำเสนอ มิใช่การฝึกซ้อมเพียงเพื่อสร้างภาพความสำเร็จของงานให้ถูกใจกรรมการเท่านั้น แต่เป็นทักษะการสื่อสารความดี การบอกเล่าความดีที่ตนเองได้ทำจริงได้อย่างน่าสนใจและสร้างความเข้าใจได้ชัดเจนในเวลาอันจำกัด ภายใต้วิธีการและสถานการณ์ที่หลากหลาย

การประเมินโครงการ

จากหลักเกณฑ์การพิจารณา 9 ข้อดังกล่าว สามารถนำมาแยกย่อยเป็นเกณฑ์การให้คะแนนโครงการ ตามประเด็นการพิจารณา 12 ข้อ ได้ดังนี้

ที่	ประเด็นพิจารณาให้คะแนน	คะแนน
1	ริเริ่มจากเยาวชนเอง (คิดเองทำเองมาก) (Constructive) คิดใหม่ ไอเดียดี มีแง่มุมน่าสนใจ (Creative)	15
2	คุณประโยชน์ด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ (ให้คะแนนมากเป็นพิเศษแก่โครงการที่มุ่งแก้พฤติกรรมเสี่ยงที่ผิดศีลธรรม และบ่มเพาะจิตอาสา)	15
3	วิเคราะห์ ปัญหา-สาเหตุ ได้สมเหตุผล และมีข้อมูลสถิติประกอบให้เห็นความสำคัญและเกิดความตระหนัก	10
4	ความเป็นไปได้ของร่างโครงการโดยรวม ระบุเป้าหมายเชิงคุณภาพและปริมาณได้ชัดเจนเหมาะสม และมีความเป็นไปได้	10
5	มีแผนการทำงานชัดเจน มีกิจกรรมที่มากพอและสามารถแก้ปัญหาได้ และมีระยะเวลาทำงานที่ต่อเนื่องกันนานกว่า ๒ เดือน	10
6	ใช้หลักธรรม/พระราชดำริได้ถูกต้อง-เหมาะสม อธิบายได้ดี	10
7	งบประมาณ สมเหตุผล – ประโยชน์สูงสุดประหยัดสุด พึ่งตนเองได้มาก	5
8	สร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายได้มาก (บวร)	5

9	ศักยภาพของผู้ทำโครงการที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีได้	5
10	นำเสนอออกมาจากใจ จริงใจ มิใช่แค่ท่องจำมา	5
11	กิริยามารยาทในการนำเสนอดูดีน่าประทับใจ	5
12	ความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารและสื่อนำเสนอ	5
	รวมคะแนนทั้งหมด	100

ภาคผนวก ก.

โครงการคุณธรรม จริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ

“เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง”

ปีการศึกษา 2557

● วัตถุประสงค์การเรียนรู้โครงการคุณธรรม 5 ประเภท 1 ศูนย์

- ก. โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
- ข. โครงการสื่อคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
- ค. โครงการวิทย์-คุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
- ง. โครงการธุรกิจคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
- จ. โครงการการเมืองคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ
- ฉ. ศูนย์การเรียนรู้โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ (สถาบันส่งเสริมคุณธรรม)

สถาบันมีการจัดประกวด/สรรหาหน่วยโครงการคุณธรรม 5 ประเภท 1 ศูนย์ เป็นภารกิจหลัก โดยปฏิทินการทำงาน จะต่อยอดจากการประกวดในระดับอุดมศึกษา เป็นการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ดังนี้

- โครงการสื่อคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

มีใช้แค่ผลิตสื่อ แต่มีที่มาของความคิดว่า “ทำไม? ถึงผลิตสื่อคุณธรรมนี้” มีแผนงานการผลิตสื่อ มีกระบวนการนำไปใช้ มีการติดตามประเมินผลว่า สื่อที่ผลิตขึ้นนี้ ทำให้เกิดผลดีอย่างไรต่อผู้รับสื่อ สื่อที่ผลิตขึ้นสามารถช่วยแก้ปัญหาที่ตั้งไว้ได้จริงหรือไม่? จึงจะมีความเป็นโครงการ

- โครงการวิทย์-คุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ

เป็นโครงการวิทยาศาสตร์ที่มีใช้แค่ทดลองเสร็จประกวดจบแล้วเลิกทำ ไม่จำเป็นต้องคิดค้นใหม่ก็ได้ แต่เน้นการนำไปใช้จริงเพื่อพัฒนา/แก้ไขปัญหาจริง ๆ ในลักษณะงานจิตอาสา-บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ในสถาบันหรือชุมชน โดยสร้างจิตสำนึกความเสียสละต่อส่วนรวมให้แก่เยาวชนได้ดี (บางโครงการสามารถต่อยอดเป็นโครงการธุรกิจคุณธรรม หากทุนมาสนับสนุนกิจกรรมการกุศลได้ด้วย)

- โครงการธุรกิจคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ (ธุรกิจ 2 ข พอเพียง)

(โครงการธุรกิจเพื่อพัฒนาชีวิตและชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ)

ธุรกิจที่ไม่ได้เน้นผลกำไรสูงสุด เน้น “ประโยชน์สุข” สูงสุด ธุรกิจที่มีความเป็นโครงการ สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช้ธุรกิจบาป ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่เป็นธุรกิจที่ขัดกับหลักศีลธรรม

เป็นธุรกิจที่มีแนวคิดดี ๆ ใหม่ ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาจริงในสถาบันชุมชน ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างประหยัดคุ้มค่าสูงสุด มีผลกำไรที่อย่างน้อย **10%** นำเข้ากองทุนโครงการ

คุณธรรม (กองทุนทำดี) ของสถาบันที่เหลือเป็นทุนหมุนเวียนของธุรกิจเพื่อปรับปรุงหรือขยายกิจการ และจัดสรรเป็นเงินออมหรือทุนการศึกษาของคนทำงาน

- **โครงการการเมืองคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ**

โครงการเชิงยุทธศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนที่มีศักยภาพเป็นผู้นำตัวจริง **คิดการใหญ่** (Think Big) ได้ดี **มีคุณธรรมเป็นแบบอย่าง** มาร่วมกันคิดออกแบบองค์กร โครงสร้าง การเมืองภาคเยาวชน ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์ไม่จำกัดรูปแบบ เพื่อเป็นเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อน-เกาะติด การทำความดีของเยาวชน การแก้ปัญหาของเยาวชนด้วยเยาวชนเอง ทั้งนี้ เยาวชนที่เข้ามาสู่ตำแหน่งบริหารองค์กรการเมืองนี้ ต้องเป็นแบบอย่างและถูกฝึกฝนอบรมให้มีคุณลักษณะ 3 ด้านด้วยกัน คือ 1) **รักษาดีไว้ส่วนรวม** ด้วยงานอาสาสมัคร 2) **เป็นคนดีมีศีลธรรม** ด้วยการปฏิบัติทางศาสนา 3) **มีความรู้ความสามารถ** ด้วยการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยทั้ง 3 ด้านนี้ต้องกำหนดให้เป็นข้อปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตในแต่ละวัน/สัปดาห์/เดือน ที่วัดประเมินได้ นับเวลาปฏิบัติได้

โครงการการเมืองคุณธรรมนี้ มักจะพัฒนามาจากการยกระดับโครงการคุณธรรมขนาดใหญ่ที่มีคุณภาพโดดเด่น มาเป็นองค์กรขับเคลื่อนให้เกิดโครงการคุณธรรมทุกประเภททั้งระบบสถาบัน หรือการยกเครื่องคณะกรรมการนักเรียนให้ถูกออกแบบใหม่ (Re-engineering) ให้เป็นองค์กรที่เยาวชนรู้สึกเป็นเจ้าของ แล้วบริหารปกครองในด้านการส่งเสริมการทำความดีของเยาวชน การแก้ปัญหาของเยาวชนด้วยตนเอง อย่างเกาะติดและเข้มแข็ง ทั้งภายในโรงเรียนและลงสู่ชุมชน

- **ศูนย์การเรียนรู้โครงการคุณธรรม เฉลิมพระเกียรติ**

สถาบันที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านโครงการคุณธรรมทั้ง 5 ประเภท อย่างกว้างขวางในทั้งระบบสถาบัน มิใช่มีแค่ไม่กี่โครงการเพื่อส่งประกวดเท่านั้น จะเป็นโครงการขนาดเล็กหรือใหญ่ก็ได้ แต่ต้องมีจำนวนโครงการ ไม่น้อยกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด ตามสูตร

$$P > \frac{N}{100} \quad \text{โดย } P = \text{จำนวนโครงการ} \quad N = \text{จำนวนผู้เรียนทั้งหมด}$$

ทั้งนี้ มิใช่สักแต่ว่ามีโครงการเยอะ แล้วจัดเป็นงานนิทรรศการ/เทศกาลครั้งเดียวจบ หรือ สร้างเอกสารลอกๆ ขึ้นมาแต่ไม่ได้ดำเนินการจริงจัง โครงการทั้งหมด แม้จะเป็นโครงการเล็กก็ตาม ต้องเป็นโครงการที่ดำเนินงานจริงอย่างต่อเนื่อง ในช่วงระยะเวลาอย่างน้อย 1-2 เดือน ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ถึงผู้เรียนได้จริง โครงการบรรลุเป้าหมายได้ หนึ่ง สถาบันควรพัฒนารูปแบบรายงานโครงการคุณธรรม เป็นฉบับง่าย 3-5 หน้ากระดาษ ก็ได้ ไม่ต้องทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

การประเมิน ให้กรอกแบบประเมินแสดงจำนวนโครงการและระดับความก้าวหน้าของโครงการทั้งหมดของสถาบัน พร้อมแนบสรุปย่อโครงการใน 1 หน้ากระดาษ และสรุปรูปภาพใน 1 หน้ากระดาษมาประกอบด้วย ส่วนรูปเล่มโครงการฉบับสมบูรณ์ ให้เลือกส่งเฉพาะโครงการคุณธรรมที่มีคุณภาพโดดเด่นสูงสุด 3 อันดับแรก ของสถาบัน มาเป็นตัวอย่างสำหรับการพิจารณาในขั้นต้นของการประกวดคัดเลือก เพื่อเข้าสู่การประกวดในระดับประเทศ ต่อไป

ภาพรวมการประกวดโครงการคุณธรรมระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

- ปีนี้ มหาวิทยาลัยจะมุ่งเน้นการประเมินคัดเลือก **สถาบันการเรียนรู้โครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ** เป็นภารกิจหลัก และจะให้การยกย่องสนับสนุนด้านองค์ความรู้ บุคลากร และงบประมาณ
- การประกวดระดับประเทศจะรับสมัครเฉพาะโครงการคุณธรรม ที่มาจากสถานศึกษาที่เข้าเกณฑ์ขั้นต้นของศูนย์การเรียนรู้โครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ เท่านั้น โดยเป็นการสรรหา/เสนอชื่อจาก สถาบัน ส่งมาที่ กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หรือเป็นการสมัครโดยตรงของสถานศึกษาที่ กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผ่านทางอีเมลและไปรษณีย์
- การประกวดโครงการคุณธรรมระดับประเทศ จะอยู่ในรูปแบบการจัดโครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ 4 ภูมิภาค โดยเป็นการบูรณาการหลอมรวมรูปแบบค่าย นิทรรศการโครงการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประกวดคัดเลือกโครงการเข้าไปประกวดในเดือนกรกฎาคม 2557
- การเยี่ยมประเมินโครงการในพื้นที่จริง จะอยู่ในช่วงเดือน มิถุนายน - กรกฎาคม 2557
- การประกวดระดับประเทศ จะอยู่ในช่วงเดือนสิงหาคม 2557

รางวัลการประกวดโครงการ

- 1.รางวัลชนะเลิศ โล่ฯพณฯพลเอกเปรมติณสูลานนท์ จำนวน 1 รางวัล พร้อมเกียรติบัตรและเงินรางวัล
2. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 1 โล่ฯพณฯพลเอกเปรมติณสูลานนท์ จำนวน 1 รางวัล พร้อมเกียรติบัตรและเงินรางวัล
3. รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๒ โล่ฯพณฯพลเอกเปรมติณสูลานนท์ จำนวน 1 รางวัล พร้อมเกียรติบัตรและเงินรางวัล
4. รางวัลชมเชย จำนวน 5 รางวัล พร้อมเกียรติบัตรและเงินรางวัล

**ตารางประมวลสรุปความก้าวหน้าโครงการคุณธรรมจริยธรรม เฉลิมพระเกียรติ
การประเมินเพื่อคัดเลือก โครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ
ปีการศึกษา 2557**

สถานศึกษาหรือคณะ..... สังกัด.....
 ปีการศึกษา.....ผู้เรียนทั้งหมด .....คน จำนวนโครงการคุณธรรมทั้งหมด .....โครงการ
 ระดับความก้าวหน้า 1 จัดทำร่างโครงการเสร็จแล้วแต่ยังไม่ได้ดำเนินงาน จำนวน .....โครงการ
 2 กำลังเริ่มดำเนินงาน จำนวน .....โครงการ
 3 ดำเนินงานยังไม่ถึง 2 เดือน แล้วหยุดหรือเลิก จำนวน .....โครงการ
 4 ดำเนินงานเกิน 2 เดือนแล้ว ไม่ดำเนินงานต่อ จำนวน .....โครงการ
 5 ดำเนินงานเกิน 2 เดือนแล้ว ยังดำเนินงานต่ออีก จำนวน .....โครงการ
 ประเภท ก.โครงการคุณธรรม ข.สื่อคุณธรรม ค.วิทยุ-คุณธรรม ง.ธุรกิจคุณธรรม จ.การเมืองคุณธรรม

ที่	โครงการ	ประเภท	ระดับความก้าวหน้า				
			1	2	3	4	5
1							
2							
3							
4							
5							
	รวมจำนวนโครงการตามระดับความก้าวหน้า						

รับรองเอกสารถูกต้อง

หัวหน้าสถานศึกษา
(วันที่)

ภาคผนวก ข.

1. รายงานโครงการ จัดพิมพ์ให้มีจำนวนหน้า 20-50 หน้ากระดาษขนาด A4 ไม่รวมปก โดยแสดงเนื้อหาบทและหัวข้อต่างๆ ตามที่กำหนด ดังนี้ (ดูตัวอย่างโครงการระดับประเทศ ที่ <http://www.moralproject.net>, <http://www.moralcenter.or.th>, <http://dl.moralcenter.or.th>)

(1) ปกหน้า

(1.1) ปกนอก (แสดงชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ, ชื่อกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ, ชื่อสถานศึกษา, ชื่อสังกัด โดยระบุสถาบัน, และพิมพ์ระบุว่า รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประกวดโครงการคุณธรรมจริยธรรมเฉลิมพระเกียรติ ประจำปีการศึกษา 2557 ระดับอุดมศึกษา ที่จัดโดย มูลนิธิพลเอกเปรมดิณสุลานนท์ และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

(1.2) ปกใน (แสดงชื่อโครงการเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ, รายชื่อสมาชิกกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการโดยระบุ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง ปีที่เรียน, ชื่อผู้บริหารและอาจารย์ที่ปรึกษาโดยระบุ ตำแหน่ง หมายเลขโทรศัพท์/E-mail, ชื่อสถานศึกษา ที่ตั้ง หมายเลขโทรศัพท์/โทรสาร/E-mail/เว็บไซต์(ถ้ามี))

(2) กิตติกรรมประกาศ (แสดงการขอบคุณบุคคล คณะ องค์กรต่างๆ ที่สนับสนุนการทำโครงการ เป็นต้น)

(3) บทคัดย่อ (สรุปย่อเนื้อหาและประเด็นสำคัญของโครงการเป็นความเรียงใน 1 หน้ากระดาษ)

(4) ผังมโนทัศน์ (สรุปภาพรวมของโครงการทั้งหมดเป็นผังมโนทัศน์ ใน 1 หน้ากระดาษ)

(5) บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ (อธิบายความเป็นมา แรงบันดาลใจ หรือเหตุผล ที่ทำให้คิดทำโครงการขึ้น)

1.2 วัตถุประสงค์ (แสดงจุดมุ่งหมายของการทำโครงการ เป็นรายชื่อ ไม่ควรเกิน 5 ข้อ)

1.3 ขอบเขตการศึกษาเรียนรู้ (ระบุ กลุ่มเป้าหมาย กำหนดระยะเวลาและสถานที่ ในการดำเนินการโครงการ)

(6) บทที่ 2 การดำเนินการโครงการ

2.1 วิธีการดำเนินงาน (อธิบายวิธีการดำเนินงาน, แสดงแผนผังขั้นตอนการดำเนินงาน, แสดงปฏิทินหรือกำหนดการดำเนินงาน และ/หรือ มีรูปภาพประกอบ)

2.2 งบประมาณ (แสดงรายการค่าใช้จ่ายโดยแยกเป็นรายหมวดและยอดรวม)

2.3 แหล่งที่มาของงบประมาณ (กรณีที่มีการระดมทุนหรือหางบประมาณเพิ่มเติมขึ้นเอง ให้อธิบายถึงวิธีการระดมทุนหรือการเข้าถึงแหล่งงบประมาณนั้นโดยย่อด้วย)

2.4 อุปสรรคความผิดพลาดและการแก้ปัญหา (อธิบายถึงอุปสรรคปัญหาหรือข้อขัดข้องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการโครงการ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แล้วสรุปเป็นบทเรียนที่ได้จากการเผชิญปัญหานั้นๆ)

(7) บทที่ 3 ผลการดำเนินงาน

(แสดงผลการดำเนินงานโดยการอธิบายพร้อม รูปภาพ และ/หรือ มีสถิติ ตาราง หรือแผนภูมิ ประกอบ)

(8) บทที่ 4 การศึกษาวิเคราะห์

4.1 ปัญหาและสาเหตุ (ประมวลข้อมูลสภาพปัญหา แล้ววิเคราะห์สืบสาวหาสาเหตุของปัญหา)

4.2 เป้าหมายและทางแก้ (วิเคราะห์เชื่อมโยงเป้าหมายของโครงการกับวิธีการดำเนินงาน ว่าเป็นหนทางไปสู่เป้าหมายที่วางไว้อย่างไร อย่างเป็นเหตุเป็นผล)

4.3 หลักการและหลักธรรมที่นำมาใช้ (แสดงหลักการและแนวพระราชดำริ หรือหลักวิชาการต่างๆ ที่นำมาใช้ พร้อมอธิบายความหมายโดยย่อ แล้วอธิบายเชื่อมโยงกับโครงการ อย่างสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล)

4.4 ประเมินผลการดำเนินงาน (แสดงหรืออธิบายเหตุผลว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการหรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด และ/หรือแสดงสถิติประกอบ(ถ้ามี))

4.5 การประเมินตนเอง (สมาชิกกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการทุกคน แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อการพัฒนาตนเอง หรือความประทับใจต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ระหว่างการดำเนินการโครงการ)

- 4.6 การประเมินและวิจารณ์โดยผู้อื่น (แสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ คำวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ ของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์และพระสงฆ์ที่ปรึกษาโครงการ 3 ท่าน และ/หรือ บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องอีกไม่เกิน 5 คน เช่น ผู้ปกครอง, เพื่อนนักเรียนคนอื่นที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม, คนในชุมชน)
- (9) **บทที่ 5** บทสรุปและข้อเสนอแนะ
- 5.1 สรุปผลการดำเนินการโครงการ (อธิบายสรุปภาพรวมของโครงการทั้งหมดเชื่อมโยงสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการคุณธรรม)
- 5.2 แผนการดำเนินงานในอนาคตและข้อเสนอแนะ (แผนการดำเนินงานในภาคการศึกษาต่อไป)
- (10) เอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)
- (11) ภาคผนวก (ถ้ามี)

2. **สรุปย่อโครงการ** ใน 1 หน้ากระดาษ และ**สรุปรูปภาพโครงการ** ใน 1 หน้ากระดาษ
สรุปย่อโครงการทั้งหมดและรูปภาพประกอบลงใน 2 หน้ากระดาษขนาด A4 ตามตัวอย่างในหน้าที่ 22

3. **แผ่นพับ (Brochure) สรุปโครงการ**

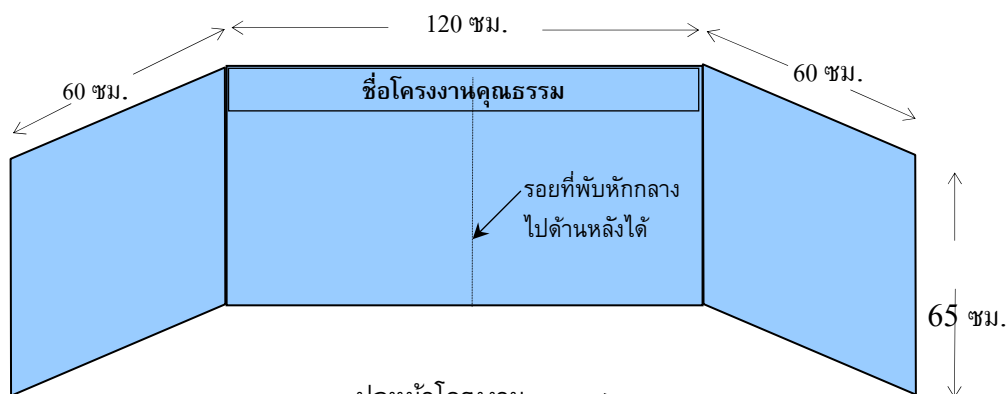
สรุปโครงการทั้งหมดลงใน 1 แผ่นกระดาษขนาด A4 ที่พับ 3 ส่วน ที่พิมพ์ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง โดยออกแบบและพิจารณาเลือกเนื้อหา รูปภาพ ตารางหรือแผนภูมิประกอบ ให้สวยงามสำหรับเผยแพร่

4. **สื่อ Presentation** ทางคอมพิวเตอร์หรือ **VCD** นำเสนอโครงการ

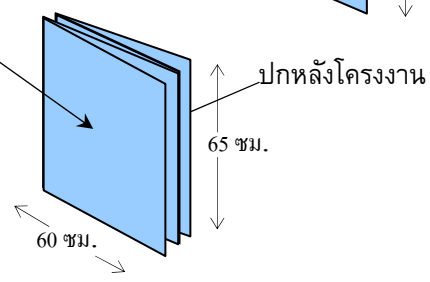
เล่าเรื่องแสดงภาพรวมและเจาะประเด็นสำคัญของโครงการลงในสื่อ Presentation ทางคอมพิวเตอร์ในระยะเวลา**ไม่เกิน 7 นาที** โดยสามารถจัดทำเป็นภาพเคลื่อนไหววีดิทัศน์ (VCD) หรือ เป็นแผนภาพการนำเสนอ ด้วยโปรแกรมจำพวก presentation เช่น Powerpoint ก็ได้

5. **แผ่นป้าย (Board) นิทรรศการโครงการ**

แสดงภาพรวมและสรุปสาระสำคัญของโครงการทั้งหมด ได้แก่ ชื่อโครงการ สถานศึกษา รายชื่อที่ปรึกษาและกลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ บทคัดย่อ ผังมโนทัศน์ วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ข้อมูลสถิติ การประเมินผลสรุปผล เป็นต้น โดยมุ่งเน้นการจัดแสดงเป็น แผ่นผัง แผนภูมิ รูปภาพ ตาราง สัญลักษณ์ ฯลฯ ที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจได้โดยไว โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และเทคนิคทางศิลปะมาช่วยนำเสนอให้เกิดการสื่อความได้ง่าย ชัดเจน และน่าสนใจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัสดุที่แนะนำ: ใช้พลาสติกลูกฟูกหนา 3 หรือ 5 มม. ถ้าทำได้ถูกต้องตามที่กำหนดจะสามารถพับแผ่นป้ายสลับกันได้เป็น 4 ทบ มีลักษณะเป็น Big Book ขนาดประมาณ 60 x 65 เซนติเมตร ดังรูป

(ตัวอย่าง สรุปลย่อโครงการใน 1 หน้ากระดาษ)

<p>โครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ ประจำปีการศึกษา 2552 ระดับมัธยมศึกษา</p> <p>โครงการ “ลด ละ เลิก บุหรี่ – เมรัย สานสายใย เทิดไท้องค์ราชันย์”</p> <p>(Stop Drinking and Smoking, Make Homesweet and Unanimity to Pay His Majesty’s Loyalty)</p> <p>โดยเยาวชนกลุ่ม “ดวงตาเห็นธรรม” โรงเรียนเวียงมอกวิทยา ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง</p> <p>สพท. ลำปาง เขต 2</p>																									
<p>หลักธรรมสำคัญ : ศีล 5 , อปายมุข 6 , ไตรสิกขา</p> <p>พระราชดำริ / พระราชดำรัส : บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) และ เศรษฐกิจพอเพียง (การสร้างภูมิคุ้มกัน)</p>																									
<p>ประเด็นปัญหาหลัก : นักเรียนดื่มเหล้า-สูบบุหรี่ อันเนื่องจากนักเรียนคบเพื่อนกลุ่มเสี่ยง หลงผิด และมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลลูก ตามใจลูกและเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี สภาพชุมชนดื่ม-สูบไม่เลือกที่ไม่ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบและไม่มีภูมิคุ้มกัน อีกทั้งชุมชนมีเป็นพื้นที่เสี่ยง (มีร้านค้าขายเหล้า-บุหรี่ จำนวน 7 ร้าน) และนักเรียนห่างเหินธรรมะที่ใช้ในการจัดเกล้าจิตใจ</p> <p>กลุ่มเป้าหมาย : นักเรียนโรงเรียนเวียงมอกวิทยาและนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง (จำนวน 22 คน)</p> <p>กิจกรรมเด่น : คณะกรรมการโครงการฯ ได้สานต่อกิจกรรมในภาคเรียนที่ 1 ประกอบด้วย กิจกรรม “แกนนำผู้ก่อการดีกัลยาณมิตร (D⁺)” กิจกรรม “กระบอกเสียงแห่งธรรม” กิจกรรม “บริสุทธิ์ใจ คั่นได้ทั่วตัว” กิจกรรม “รู้แจ้งเห็นธรรม” (อบรมธรรมะ-วิปัสสนา) และจัดกิจกรรมเพิ่มเติมภาคเรียนที่ 2 ประกอบด้วย (1) กิจกรรม “สายลับสีขาว ” (2) กิจกรรม “ปลูกจิตสำนึกลด ละ เลิก เหล้า – บุหรี่” (3) กิจกรรม “นำสื่อความดี สู่ชุมชน” และ (4) กิจกรรม “สานสายใยครู สู่วัฒน”</p> <p>กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่มุ่งการติดตามพฤติกรรม แก้ไขปัญหา และปลูกจิตสำนึกการลด ละ เลิก บุหรี่-เหล้าของนักเรียนและนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างเป็นปัจจุบันและใกล้ชิดจากสายลับสีขาวและแกนนำผู้ก่อการดีกัลยาณมิตร อีกทั้งได้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และทุกฝ่ายในชุมชน</p> <p>ผลที่เกิดขึ้น : นักเรียนมีค่านิยมในการลด ละ เลิก บุหรี่-เมรัยจากการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ตามแนวพระราชดำริบวรและหลักพุทธวิธี และสรุปผลสัมฤทธิ์ในภาคเรียนที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มเสี่ยง 22 คน มีพฤติกรรมปลอดจากเหล้า-บุหรี่ รวม 18 คน ร้อยละ 81.81 (เพิ่มจากภาคเรียนที่ 1 ร้อยละ 9.08) และมีพฤติกรรมไม่ปลอดจากเหล้า-บุหรี่ รวม 4 คน ร้อยละ ๑๘.๑๙ (ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 3 คน ร้อยละ 27.27 ค่าเฉลี่ยลดลงจากเดิมร้อยละ 9.08)</p>																									
<p>กลุ่มเยาวชนผู้รับผิดชอบโครงการ :</p> <table border="1"><tr><td>1. นายธีรพล ชายเมือง</td><td>ม.6</td><td>ประธาน</td></tr><tr><td>2. นายสุทธิพงษ์ ตีบจ่อ</td><td>ม.6</td><td>รองประธาน</td></tr><tr><td>3. นางสาววิญญูดี ชุ่มชุมภู</td><td>ม.6</td><td>รองประธาน</td></tr><tr><td>4. นางสาวเบญจมาศ สมมะโน</td><td>ม.6</td><td>เลขานุการ</td></tr><tr><td>5. นางสาวนุชยารัตน์ สิงห์คำโล</td><td>ม.6</td><td>เหรัญญิก</td></tr><tr><td>6. นางสาววิลาวรรณ ศรีงาม</td><td>ม.6</td><td>ประชาสัมพันธ์</td></tr><tr><td>7. นางสาวนภา ลาวเชียง</td><td>ม.6</td><td>สวัสดิการ</td></tr><tr><td>9. นางสาวอรพรรณ สีเมือง</td><td>ม.6</td><td>สวัสดิการ</td></tr></table>	1. นายธีรพล ชายเมือง	ม.6	ประธาน	2. นายสุทธิพงษ์ ตีบจ่อ	ม.6	รองประธาน	3. นางสาววิญญูดี ชุ่มชุมภู	ม.6	รองประธาน	4. นางสาวเบญจมาศ สมมะโน	ม.6	เลขานุการ	5. นางสาวนุชยารัตน์ สิงห์คำโล	ม.6	เหรัญญิก	6. นางสาววิลาวรรณ ศรีงาม	ม.6	ประชาสัมพันธ์	7. นางสาวนภา ลาวเชียง	ม.6	สวัสดิการ	9. นางสาวอรพรรณ สีเมือง	ม.6	สวัสดิการ	<p>พระสงฆ์ที่ปรึกษา : พระครูวิรุฬห์พิพัฒนกิจ เจ้าอาวาสวัดห้วยริน</p> <p>ผู้บริหารที่ปรึกษา : นายมานพ แสนทวี ผู้อำนวยการโรงเรียน</p> <p>ครูที่ปรึกษา : นายศานติกรศรี วงศ์เขียว</p> <p style="text-align: center;">กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย</p> <p>จำนวนครู 24 คน จำนวนนักเรียน 479 คน แยกเป็น ช่วงชั้นที่ 3 รวม 353 คน ช่วงชั้นที่ 4 รวม 124 คน</p> <p>ติดต่อ ครูศานติกรศรี โทร. 081 288 7283</p>
1. นายธีรพล ชายเมือง	ม.6	ประธาน																							
2. นายสุทธิพงษ์ ตีบจ่อ	ม.6	รองประธาน																							
3. นางสาววิญญูดี ชุ่มชุมภู	ม.6	รองประธาน																							
4. นางสาวเบญจมาศ สมมะโน	ม.6	เลขานุการ																							
5. นางสาวนุชยารัตน์ สิงห์คำโล	ม.6	เหรัญญิก																							
6. นางสาววิลาวรรณ ศรีงาม	ม.6	ประชาสัมพันธ์																							
7. นางสาวนภา ลาวเชียง	ม.6	สวัสดิการ																							
9. นางสาวอรพรรณ สีเมือง	ม.6	สวัสดิการ																							
<p>สนับสนุนโดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มกัลยาณมิตรเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (กคพ.) - ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ)																									

(ตัวอย่าง) ผังสรุปมโนทัศน์โครงการคุณธรรม แบบตารางวิเคราะห์คำถาม 5 ข้อ (ปัญหา-สาเหตุ-เป้าหมาย-ทางแก้-หลักธรรม/พระราชดำริ)

ชื่อโครงการ: “ลูกแกะเทวดา ล้อมหมาป่าให้สิ้นฤทธิ์” พิชิตปัญหาบุหรี่สุรา พัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กลุ่ม: ลูกแกะชั้นเทพ โรงเรียน: ไตรสิกขาวิทยา	
<p>(1) ปัญหา</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนกลุ่มเสี่ยง จำนวน 30 คน มีพฤติกรรมดื่มเหล้า สูบบุหรี่ - เพื่อนนักเรียนมีแนวโน้มลอกเลียนแบบพฤติกรรมเพื่อนกลุ่มเสี่ยงในทางไม่ดีเพิ่มขึ้น 	<p>(3) เป้าหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนกลุ่มเสี่ยง ทั้งหมด 30 คน ลด ละ เลิก พฤติกรรมเสี่ยงลงได้ โดยอย่างน้อย 25 คน เลิกดื่มเหล้าสูบบุหรี่ลงได้เด็ดขาด ภายในภาคการศึกษาที่ 1 - นักเรียนทั้งโรงเรียน 1,200 คน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ช่วยกันเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงปฏิเสธการดื่มเหล้า สูบบุหรี่ได้ - นร.กลุ่มเสี่ยง 30 คน+แกนนำกัลยาณมิตร 30 คน ร่วมกันทำงานจิตอาสาต่อส่วนรวม - นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
<p>(2) สาเหตุ</p> <p><u>ปัจจัยภายใน</u></p> <p>นร.มีความหลงผิด, ค่านิยมผิดตามเพื่อน, อยากรู้ อยากลอง</p> <p>นร.ขาดความรู้ ขาดความตระหนัก ในพิษภัยของบุหรี่ สุรา ยาเสพติด</p> <p>นร.ไม่เคารพยำเกรงในกฎระเบียบของโรงเรียน</p> <p>นร.ขาดธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในจิตใจ ไม่ค่อยเข้าวัด-ปฏิบัติธรรม</p> <p><u>ปัจจัยภายนอก</u></p> <p>อิทธิพลเพื่อนกลุ่มเสี่ยง ชักชวน และสร้างค่านิยมผิดๆ</p> <p>ครอบครัวไม่ค่อยดูแล เอาใจใส่ ขาดความเข้าใจในวัยรุ่น</p> <p>ผู้ปกครอง/คนในชุมชน เป็นแบบอย่างไม่ดี ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ให้พบเห็นได้ในที่สาธารณะ</p> <p>ชุมชนมีพื้นที่เสี่ยง เช่น ร้านขายเหล้าบุหรี่ ถึง 10 ร้าน อยู่ใกล้โรงเรียนถึง 5 ร้าน</p> <p>โรงเรียน วัด ชุมชน ไม่มีพื้นที่หรือให้โอกาสวัยรุ่นใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ หรือมีไม่พอ</p>	<p>(4) ทางแก้</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมให้ความรู้สร้างความตระหนักในโทษภัยของบุหรี่ สุรา ยาเสพติด - จัดรายการ “จะเป็นคนดี ล้นปัญญา” ทางเสียงตามสายของโรงเรียน - ตั้งกลุ่ม “เพื่อนแท้” ดูแลเพื่อนกลุ่มเสี่ยงเป็นรายบุคคลด้วยพลังบวก จนกว่าจะเลิก - จัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวัง “สายลับสีขาว” รายงานพฤติกรรมเสี่ยงทั้งในและนอก ร.ร. - จัดตั้งกลุ่มนักเรียนอาสาสมัครตรวจค้น ทุกวันตอนเช้า “บริสุทธิ์ใจค้นได้ทั่วตัว” - เพื่อนแท้ ไปเยี่ยมบ้าน กลุ่มเสี่ยง เป็นประจำสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง - นักเรียนกลุ่มเสี่ยง 30 คน นักเรียนแกนนำ “เพื่อนแท้” 30 คน ร่วมกันทำงานจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนทุกเช้า ที่โรงพยาบาลทุกวันเสาร์ และที่วัดทุกวันอาทิตย์ - ประชุมร่วม ครู ผู้ปกครอง นร. กับหน่วยงานในชุมชน ดำรวจ สาธารณสุข ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ให้รับทราบและตระหนักชัดในปัญหา ให้ช่วยกันแก้ปัญหาและเฝ้าระวัง - จัดกิจกรรม “ครอบครัวสามัคคี เล่นกีฬา พาเข้าวัด ปฏิบัติธรรม” ทุกส.-อา.ต้นเดือน
<p>(5) หลักธรรมที่ขาด/บกพร่อง ที่ควรปลูกฝัง: ศีลข้อที่ 5, หลักเว้น “อบายมุข”, สังคหวัตถุ 4 (ทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, สมานัตตตา), ไตรสิกขา (ศีล, สมာธิ, ปัญญา)</p> <p>พระราชดำริ/พระราชดำรัส ที่อัญเชิญมาใช้: บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/ราชการ), ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พอประมาณ, มีเหตุผล, มีภูมิคุ้มกัน)</p>	

